

KRŠKO

**Turistično
spoznavanje**
*kulturnozgodovinskih
dragocenosti občine*

Drago Medved

KRŠKO

*Turistično
spoznavanje
kulturnozgodovinskih
dragocenosti občine*

KRŠKO

Razčlenjen in hkrati razpotegnjen svet ob Savi, tako tisti, ki se spogleduje z Gorjanci, kot tisti, ki sili preko levega brega Save na sever v pradedni Norik, skriva v svojih nedrjih neprecenljive zaklade preteklosti in sedanjosti. Danes je Krško osrednje mesto Posavja in občinsko središče.

Kako do nas?

Po avtocesti Ljubljana-Zagreb. Pri Drnovem je odcep za Krško. Iz mariborsko-celjske smeri se pripeljete po obsavski cesti in malo pred Krškim je odcep za Brestanico in Senovo. Od tam naprej vas cesta pelje na Kozjansko. Kdor potuje z vlakom,

bo imel kar tri postaje: Brestanica, Krško in Libna. Tod vozijo vlaki iz ljubljanske, mariborske ali zagrebške strani.

Osebnostna izkaznica Krško

Občina Krško meri 286,5 km² in šteje okrog 26.000 prebivalcev. Je ena večjih občin v Sloveniji. Ima 16 krajevnih skupnosti. V novejšem času je znana po največji papirnici v državi in nuklearni elektrarni. Gospodarski razvoj je s podjetništvom, trgovino, obrtjo, kmetijstvom in turizmom v vse večjem razmahu. Občina Krško je pobratena z nemškim krajem Obrigheimom, srbsko Bajino Bašto in romunskim mestom Cernavoda.

Sava

Sava! Najdaljša slovenska reka, ki kot vse reke na svetu, ločuje in povezuje. Usodno je vplivala na nastanek in razvoj naselja. Med njo in hribom se je razvila poldrugi kilometer dolga glavna ulica. Z 19. stoletjem, ko je mesto izgubilo trgovskoprometni pomen, se je prijetnost življenja in miru na tej strani Save ohranilo, vse drugo je prešlo na drugo stran reke, na Videm. Tam so speljali železniško progo, zgradili večino industrije, banko, hotel, kulturni dom. Krška stran je rasla s stanovanjskimi hišami, trgovino in obrtnimi dejavnostmi. Obe strani reke sta se spojili v celoto. Še danes se v Krškem zrcali kot odsev razmer časa zaradi vpliva reke tudi tako, da je Krško edino mesto v državi, ki spada pod dve škofiji. Odkar so leta 2006 ustanovili celjsko in novomeško škofijo, spada levi breg Save pod celjsko, desni pa pod novomeško. Ima tudi dve župniji in dva mavzoleja, dve gasilski društvi in dve lovski družini. Bi mu lahko rekli mesto na kvadrat? Po slikovitosti in lepoti prav gotovo!

Starodavno Krško ...

Starodavno Krško, Bogenski, Celjski, Habsburški

Starodavno **Krško** je z mestnimi pravicami »šele« leta 1477 ujelo druga starejša slovenska mesta. Toda ime kraja najdemo v pisni obliki že davnega leta 895 v listini,

s katero nemški kralj Arnulf podarja svojemu fevdniku Valtunu v popolno last vrsto posesti (et aliud predium ultra fluvium Sowam **Gurcheult** nuncupato).¹

Starodavno Krško . . .

Ime kraja se ponovno pojavi v listini iz leta 1154. Vse omembe se nanašajo na posest in grad, ki je bil sprva v lasti rodu **Heme Krške** s Koroškega. Zato je prav, da svoj potep po Krškem začnemo kar pri razvalinah tega gradu, ki je pozneje prišel v roke gospodov **Bogenskih**, ki so imeli tu svoje ministeriale in so se po kraju imenovali Krški. Leta 1189 je grad prešel v roke salzburške nadškofije, v letih 1351–1456 pa so z njim gospodarili mogočni **Celjski grofje in knezi**. Grad je od Svibenskih kupil **Friderik II.**, ki je s svojo ženo **Elizabeto Frankopansko** na gradu nekaj časa tudi bival, zato se je trg pod gradom tudi lepo razvijal.² Friderik II. je dal kraju vrsto privilegijev – kot trg se kraj prvič omenja leta 1343 – in podprl razvoj obrti. Med prvimi so bili gostilničarji, mesarji, usnarji in krojači. Slednji so imeli kar svoj bratovščinski red in dva oltarja. Na gradu je bila od leta 1391 tudi kaplanija in kapela sv. Nikolaja, ki so jo Celjski postavili v soglasju z leskovskim župnikom Gregorjem.

~ Kužno znamenje iz 17. stoletja

1 | Mlinarič, Jože. *Krško in njegova gosposčina v srednjem veku*. V: *Krško skozi čas 1447–1977*, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str. 28.

2 | Prav tam.

Starodavno Krško

Po smrti zadnjega Celjana **Ulrika II.** v letu 1456 je na gradu sicer še bivala Ulrikova vdova **Katarina**, kajti to je bil edini grad, ki ji je ostal od celotne celjske dediščine in ji ga je cesar **Friderik III.** prepustil v dosmrtno uživanje. Leta 1460 pa je upravo gradu prepustila svojemu oskrbniku in odšla v Dubrovnik.³ V gradu so bivali **Janez Ungnand**, goreč zagovornik protestantizma, kasneje tudi grof **Jurij Thurn**, njegovi dediči so grad prodali Janezu Valvasorju, ta pa ga je v oporoki zapustil baronu **Inocencu Moškonu**. Grad so odslej **Habsburžani** oddajali v zakup. Sčasoma je začel propadati in že v 18. stol. naj ne bi bil več naseljen.

~ Ostanki gradu

³ |Mlinarič, Jože. *Krško in njegova gospoščina v srednjem veku*. V: *Krško skozi čas 1447–1977*, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str. 35.

Šajspoh

Toda to nam ne brani, da se ne bi peš odpravili k njegovim ostankom. Začnemo lahko na Hočevarjevem trgu in vstopimo v ulico Pod Goro. Na njenem vogalu je nekoč stala hiralnica, ki je ni več, kakor tudi ne stavbe stare ljudske šole. Vidni so še ostanki stopnic na šolskem vrtu, ki je služil za poučevanje vrtnarstva. Na desni strani omenjene ulice je na nekdanjih vrtovih premožnih meščanov nekaj stanovanjskih blokov. Za njimi je majhen park, v katerem stoji največja rdeča bukev v Sloveniji.⁴

Pred parkom je vodnjak. Župnišče je znamenita stavba iz 17. stoletja, v 18. stoletju je dobila še prizidek. Pri vodnjaku je takoimenovana »gasa«, ki vodi do Save. Od nje pa do konca ulice Pod Goro se je prijelo ime Šajspoh po hudourniškem strelskem potoku, ki priteče iz Ror. Strelski potok je po nemško Schützbach in ljudje so ga poenostavili v Šajspoh – »Posrani potok - gasa.«⁵ Tako smo prispeli do vznožja starega gradu, nekdanj mogočne graščine, ki je med ljudmi ohranila spomin na ljubezen med Veroniko Deseniško in Friderikom.

Zavita stezica nas pelje do vrha, od koder je lep razgled na Krško, ob lepem vremenu tudi na Gorjance. Od gradu ni ostalo drugega kot nekaj južne stene, na severu pa skromen ostanek zidu in del severnega stolpa. Vidni so strelski jarki iz 2. svetovne vojne. Za počitek

⁴ | Pot naših prednikov, Pot na grad celjskih grofov, zloženka, Založila Občina Krško, Krško brez letnice izdaje.

⁵ | Prav tam.

Sprehod po Krškem

pa prav pridejo klopi. Pot lahko nadaljujemo na drugi strani proti Guntam, ki je nekoč vodila do grajske pristave s hlevi. Od tu pridemo do Save in ceste Brestanica – Krško. Od tu lahko gremo skozi Rore proti Gori in Dunaju, kjer so našli keltsko grobišče. Ob tej poti je spomenik iz 2. svetovne vojne, posvečen ujetim prvim krškim borcem. Bili so prva oborožena skupina v Sloveniji v boju proti okupatorju.

Habsburžan **Friderik III.** je sklenil, da bo zaradi naraščajočih turških vpadov Krško spremenil v močnejšo obrambno trdnjavo. Zato je Krško leta 1477 povzdignil v mesto, njegove prebivalce pa v meščane. Mestu je podelil tudi pečat in grb. Dobili so mestni svet in mestnega sodnika ter pravice do dveh sejmov.⁶

~ Rdeča bukev, največja v državi

6 | Mlinarič, Jože. *Krško in njegova gosposčina v srednjem veku. V: Krško skozi čas 1447–1977, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str. 39.*

Za duha in telo

Že pred letom 1477 so v Krškem zgradili cerkev **sv. Janeza Evangelista**. V mestnem grbu, ki izhaja iz omenjenega leta, je tudi Janez Evangelist. Da je dobil svoje mesto v Krškem, se mora zahvaliti

bližini vinske trte in prometnemu položaju kraja. Na njegov god 27. decembra pijejo njegovo vino »šentjanževец« za srečno pot in za uspešno sklepanje trgovskih kupčij, Krško pa je bilo znano po sejmi. V Krškem je bil torej varuh vina, popotnikov in gostišč. Današnjo podobo je cerkev dobila po letu 1894, ko so jo povzdignili v župnijsko cerkev in jo z obsežnimi prezidavami preuredili v neoromanski slog, kar je denarno omogočala **Josipina Hočevlar**.

Notranjost ladje je banjasto obokana in slogovno neopredeljiva, le prostor pod pevskim korom je ohranil še nekaj baročnega značaja. Prav tu je nagrobnik iz belega marmornja, posvečen mestnemu svetniku in trgovcu **Andreju Koprivi**, ki je umrl leta 1648. Drugi nagrobnik je iz črnega kamna. Postavil ga je župnik **Gašper Thunkelsteiner** svojim staršem, bratom in sestram. Oba nagrobnika sta kvalitetna predstavnika zgodnjega baroka.

~ *Blagoslov vina 27. decembra na god Janeza Evangelista.*
Sodelujejo vitezi Evropskega reda viteзов vina, Konzulat za Slovenijo.

Sprehod po Krškem

Zanimiv je krstilni kamen, zaznamovan z imenom župnika **Polydorja Montagnane**, ki je bil novomeški prošt in še prej leskovski župnik, znan nasprotnik protestantov. Pod korom je na desni strani slika Oznanjenja. Gre za umetnino poznega 16. ali zgodnjega 17. stoletja. Naj od notranje opreme omenimo še oljno podobo v Marijinem oltarju. Nastala je leta 1904, naslikal pa jo je **Fran Klemenčič**. Ugledni umetnik, sodobnik slovenskih impresionistov, je bil odličen portretist, krajinar in mojster cvetličnih tihožitij. Otroštvo je preživel v Boštanju, pozneje pa je dve leti bival v Krškem.

Spoštovanja vredna umetniška dela je Krško dobilo s plastikama na pročelju te cer-

~ Pročelje cerkve sv. Janeza Evangelista s plastikami Ivana Zajca. Na levi detajl s prikazom čudeža s kelihom.

~ Notranjost cerkve in galerija

kve. Plastike so izklesane iz istrskega kamna in so delo kiparja Ivana Zajca, ki je pozneje izklesal tudi Prešernov spomenik v Ljubljani. Plastike v Krškem so bile končane leta 1899.

V čelu stoji v niši kip Brezmadežne, nad portaloma sta velika okrogla reliefna medaljona in tudi timpanona sta reliefno okrašena. Relief sv. Trojice je v klasični kom-

7 | Cevc, Emilijan. Kulturni spomeniki v Krškem in bližnji okolici. V: Krško skozi čas 1447–1977, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str.174.

Sprehod po Krškem

poziciji, bolj živahna sta oba medaljona. Zlasti zgovoren je prikaz čudeža sv. Janeza s kelihom.⁷ Ko smo že pri tej cerkvi: ob njej stoji, v smeri proti Savi, kužno znamenje iz 17. stol., ki so ga sem prenesli od drugod in zdaj priča o nadlogi, ki je večkrat pestila mesto.

Oglejmo si še ostale sakralne objekte v Krškem. Prav ob cerkvi sv. Janeza Evangelista na Valvasorjevem nabrežju, stoji cerkev **sv. Duha**, ki je dobila sedanjo podobo leta 1777, po prenovi pa od leta 1966 v njej deluje Galerija Krško, enota Kulturnega doma Krško, ki pripravlja prav za ta prostor ustvarjene likovne razstave različnih umetnikov. Arhitekturno predstavlja lep poznobaročni spomenik, delo pripisujejo znamenitemu **Johannu Fuchs**u. Na njenem pročelju je grb grofov **Auerspergov**.

~ Galerija Krško

Samostan, pridi v bran

Ostanimo še v mestu. Tu nas pozdravlja **kapucinski samostan s cerkvijo**. Krški meščani so leta 1634 poslali vodstvu kapucinske province prošnjo, naj bi se redovniki naselili v mestu, da bi bili v »pomoč krškim župnikom, ki so pogosto odsotni.«⁸ V mesto naj bi prišli tudi zaradi tega, da bi se še bolj utrdilo katolištvo po umiku protestantske dobe.

Temeljni kamen so položili junija 1640. Po štirih letih je bila gradnja samostana končana in tudi cerkev, ki so jo posvetili 1644 v čast **Materi božji**.

Letnica 1718 na portalu priča o baročni prezidavi, ki je dala cerkvi sedanjo obliko. Ladjo prekriva banjast obok, ki ga pokrivajo figuralne fresko slikarije celjskega podobarja **Ivana Gosarja** iz leta 1897. Njegove so tudi slike v stranskih oltarjih.⁹ Samostansko dvorišče ni veliko, a je ljubko urejeno, na njegovi zahodni steni je sončna ura.

~ Knjižnica in samostan s cerkvijo

~ Dvorišče s sončno uro

⁸ | Benedik, Metod. Krško in okolica v cerkvenoupravnem pogledu. V: Krško skozi čas 1447–1977, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str.161.

⁹ | Cevc, Emilijan. Kulturni spomeniki v Krškem in bližnji okolici. V: Krško skozi čas 1447–1977, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str.176.

Dragoceni tiski

Pokukajmo še v kapucinsko baročno knjižnico, ki je v zgornjem nadstropju samostanske stavbe oziroma nad prostori današnje, sodobno urejene in bogato založene Valvasorjeve knjižnice Krško [<http://www.knjiznica-krsko.si/>].

V 300 let stari samostanski knjižnici, ki je od leta 1988 v upravljanju Valvasorjeve knjižnice, je 1344 knjig. Večinoma so dobro ohranjene, z značilno kapucinsko oziroma frančiškansko vezavo. V knjigah je s črnilom vpisan lastnik LOCI CAPUCINORUM GURKFELDI. Še vedno lahko vidimo leta 1695 narejen knjižni katalog oziroma kodeks, ki sodi med najstarejše ohranjene na Slovenskem. Med knjigami prevladuje nabožna literatura, v latinskem, nemškem in italijanskem jeziku. Med redkimi slovenskimi tiski je najbolj pomembnih vseh pet delov »Sacrum promptuarium« **Janeza Svetokriškega**, ter dveh delov pridig očeta **Rogerija**, predstojnika samostana v letih 1711 do 1713. Najstarejša ohranjena knjiga v knjižnici je **Calepinov** latinski slovar iz leta 1502, ki ima poleg zgodovinske, danes še povsem uporabno vrednost. Dragocena je tudi knjiga znamenitega teologa, polihistorja in govornika **Janeza Ludvika**

Sprehod po Krškem

Schönlebna CARNIOLA ANTIQUA ET NOVA iz leta 1681. Med redkosti sodijo trije stari tiski, ki so bili natisnjeni pred letom 1510 in knjige z vodnim tiskom, s katerim so stari tiskarji zavarovali avtorske pravice.¹⁰ V tej knjižnici so hranili tudi dva originalna izvoda Dalmatinove Biblije, a so jih zaradi gmotne stiske po letu 1945 prodali.

Na ogled je tudi zbirka oljnih podob nabožne motivike, nastale od 17. stol. naprej. Večina avtorjev ni znanih, boljša dela pa pripisujejo **Metzingerju, Herrleinu** in **Potočniku**. Kapucini hranijo tudi zbirko nabožnih oprav.

Stopimo še na drugo stran Save, na Videm. Tam nas čaka, nedaleč stran od mosta levo stara videmska prafarna, danes župnijska cerkev sv. Ruperta. Videm je bil skupaj s Staro vasjo in nekaterimi

manjšimi vasmí šele leta 1953 povezan z desnim bregom Save v novo mestno naselbino Videm-Krško in kasneje v Krško.

~ Originalni knjižni Kodeks iz leta 1695

~ Pater Roman v samostanski knjižnici

10 | Vežnaver Kljun, Marjanca. Valvasorjeva knjižnica Krško, Krško 2002, str. 24.

~ Galerija slik nad knjižnico

Prvotna cerkev **sv. Ruperta** sodi v 11. stol. in je prvič omenjena leta 1155 kot sedež prafare. Postavili so jo v romanskem slogu, vendar je od nje ostal le zvonik, ki je povišan in obzidan. Novo so pozidali v letih 1893–1897 v novoromanskem slogu in je po velikosti prekosila staro.

In zdaj nazaj na desni breg Save.

~ Cerkev sv. Ruperta na Vidmu

Sv. Rozalija, preženi kugo

~ Kasetni strop

~ Cerkev sv. Rozalije

Če se od gasilskega doma odpravimo na **Trško Goro**, kaj kmalu naletimo na cerkev sv. Rozalije. Nastala je leta 1647 kot priprošnja zoper kugo. V njej je dragocen lesen kasetiran strop, delo **Johana Soharja** z Vidma iz leta 1666. Leta 1840 so ga temeljito prenovili – prenova je bila tudi v devetdesetih letih 20. stoletja. Strop je po dolžini razdeljen na 12 vrst, po širini pa na 7.

Približno sredi stropa je skupina devetih kaset, na katerih so upodobljene naslednje svetnice: sv. Katarina, sv. Helena, sv. Lucija, sv. Apolonija, sv. Rozalija, sv. Cecilija, sv. Uršula, sv. Margareta in sv. Barbara. Cerkevna zavetnica je naslikana ležeča v skalni votlini, ob njej je letnica 1666, vse druge svetnice so upodobljene

stoje, pred pokrajino in s svojimi atributi.¹¹ Desno ob vhodu v cerkev na južni steni ladje je tudi plošča z zahvalo dobrotnici Josipini Hočevar, ki je obnovila cerkev, napis pa je sestavil advokat in pisatelj Janez Mencinger.

Če nadaljujemo pot po isti cesti na Trško Goro, bomo kmalu sredi vinogradov uzrli mogočno cerkev sv. Jožefa, od koder se nam odpre pogled na Krško polje.

Prvotna cerkev je na tem mestu pogorela okrog leta 1683, kakor piše Valvasor v svoji Slavi vojvodine Kranjske. »Zgorela je s tremi oltarji, dvema zvonovoma, enim kelihom in z drugim cerkvenim posodjem in okrasjem vred.«¹²

¹¹ | Golob, Nataša. *Poslikani leseni stropi na Slovenskem do sredine 18. stoletja*, Ljubljana 1988, stran 147.

¹² | Cevc, Emilijan. *Kulturni spomeniki v Krškem in bližnji okolici*. V: *Krško skozi čas 1447–1977*, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str.180.

Kmalu po požaru so začeli zidati novo in jo leta 1705 tudi dokončali, kar dokazuje kronogram na glavnem portalu. Njena arhitektura je resna in mogočna. Na sredi ladje se na levi in desni strani poglobljata dve kapeli. Desna je starejša. Prezbitერი je veliko ožji od ladje. Notranja oprema ni bila izpeljana do konca. V njej dominira glavni oltar sv. Jožefa, izklesan iz črnega marmorja in intarziran z raznobarnimi kamnitimi vložki.

Verjetno ga je izdelal ljubljanski kamnoseški mojster **Luka Mislej** okrog leta 1710.¹³ Oltar sv. Florjana iz okoli leta 1660 so v cerkev prenesli pozneje. Iz srede 18. stol. je rokokojski oltar rožnovenske Marije, sliki sv. Katarine in rožnovenske Marije s sv. Dominikom pa pripisujejo slikarju **Miroslavu Tomcu**, učencu znamenitega **Janeza Wolfa**.

Spet se lahko prepustimo potepanju po starem mestnem jedru Krškega.

Prva slovenska Biblija

Dve ulici in doprsna kipa v parku zaslužnih občanov spomnita na **Adama Bohoriča** in **Jurija Dalmatina**. Močno zaznamujeta čas protestantizma in pridobivanja prvih slovenskih knjig v 16. stoletju. Jurij Dalmatin pa je Slovencem leta 1584 »podaril« prvi slovenski prevod Svetega pisma.

Adam Bohorič, ki se je rodil nekje pri Brestanici okoli leta 1520, je bil prvi slovenski protestantski šolnik in prvi slovničar slovenskega jezika. Bil je tudi glas-

beno izobražen. V Krškem je bil približno od leta 1551 do 1563 vodja lastne šole, pozneje pa ravnatelj stanovske šole v Ljubljani, za katero je

~ Leta 2012 umrla kiparka in medaljerka Vladka Štoviček med oblikovanjem doprsnega kipa Jurija Dalmatina

¹³ | Cevc, Emilijan. Kulturni spomeniki v Krškem in bližnji okolici. V: Krško skozi čas 1447–1977, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str.182.

¹⁴ | Enciklopedija Slovenije 1, Ljubljana 1987, str. 303.

Sprehod po Krškem

spisal prvi pisani šolski red, kar je prvo pedagoško besedilo slovenskega avtorja. Njegovo glavno delo je prva slovenska slovnica *Arcticae horulae* (Zimske urice).¹⁴

Jurij Dalmatin se je rodil v Krškem okoli leta 1546. Njegov rod verjetno izhaja iz Dalmacije. Do svojega osemnajstega leta se je šolal pri Adamu Bohoriču v Krškem in je pod njegovim vplivom postal protestant. Dalmatin namreč 10. januarja 1572 iz Esslingena na Württemberskem poroča kranjskim deželnim stanovom, da je »poleg jezikovnih študij... z božjo pomočjo precej dojel in usvojil osnove prave krščanske vere, še preden se je sredi papeških temin evangelij tukaj sploh javno oznanjal.«¹⁵ Pozneje se je odpravil na Württembersko in na univerzo v Tübingenu, kjer je zanj očetovsko skrbel Primož Trubar. Celotna Biblija je izšla 1584 v 1500 izvodih, v domovino je prispela skrita v sodih in predstavlja vrh slovenske protestantske književnosti ter edinstveno delo na kulturnozgodovinski razvojni poti slovenstva.¹⁶

~ Doprsni kip Adama Bohoriča

~ Dalmatinova Biblija

V parku je bilo nekdaj pokopališče in cerkva **sv. Križa** stoji še danes, vendar svojemu verskemu namenu ne služi že od prvih let po drugi svetovni vojni. Zgrajena je bila leta 1891, ko so podrli prejšnjo cerkev **sv.**

Florjana, obe pa sta bili pokopališki cerkvi. Danes se imenuje **Dvorana v parku**, v njej so kulturne prireditve in drugi dogodki.

~ Nekdanja cerkev sv. Križa, danes Dvorana v parku

15 | Slodnjak, Anton. Jurij Dalmatin (okrog 1546–1589).

V: Krško skozi čas 1447–1977, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str. 71, 72.

16 | Enciklopedija Slovenije 2, Ljubljana 1988, str. 170, 171.

Park zaslužnih občanov

~ Hočevarjev mavzolej

V tistem delu parka, ki meji na Gasilsko cesto in Bohoričevo ulico, stoji **Hočevarjev mavzolej** v obliki osmerokotne novogotske kapele s piramidno streho, zgrajena iz belega kamna. Ta stavba spada med najbolj zrele psevdogotske spomenike pri nas, nastala pa je najbrž po načrtu kakšnega graškega arhitekta, morda iz kroga **Georga Hauberrisserja**. V notranjosti dominira velik kip Kristusa iz belega kamna. Zakonca Martin in Josipina Hočevar sta v Krškem živela od leta 1842 in sta v zgodovini Krškega največja dobrotnika mesta. Z njunim denarjem niso zgradili le krške meščanske šole, temveč tudi druge pomembne stavbe cerkvenega, društvenega in upravnega življenja, med njimi tudi bolnišnico.

~ Nagrobnik družine Lapajne

Na tem nekdanjem pokopališču, kjer je tudi urejen park zaslužnih občanov, najdemo ob omenjenem mavzoleju tudi grob pisatelja in advokata **Janeza Mencingerja**, pa grob zaslužnega pisca prve krške zgodovine in prvega ravnatelja me-

ščanske šole in ustanovitelja okrajne posojilnice **Ivana Lapajnet**a. V Krško je prišel leta 1878 in tu umrl leta 1931. Kar 28 let je bil ravnatelj meščanske šole. Osnovalec je strokovni časopis Slovenski učitelj, bil je urednik Učiteljskega tovariša in se še posebej uveljavil kot

~ Mencingerjev nagrobnik

Sprehod po Krškem

pisec vrste del s področja metodike poučevanja skoraj vseh takratnih predmetov za osnovne in meščanske šole. Za posojilnico v Krškem je napisal tudi prva pravila. Napisal je tudi prvo zgodovino Krškega z naslovom Krško in Krčani – Zgodovinske in spominske črtice, ki je izšla leta 1894 v Krškem. Tukaj lahko vidimo doprsne kipe profesorja psihologije in soustanovitelja ljubljanske univerze dr. **Mihajla Rostoharja**, profesorja **Franca Vardjana**, uglednega kmetijskega strokovnjaka in pisca strokovnih knjig ter akademskega kiparja in medaljerja **Vladimirja Štovička** ter **Jurija Dalmatina**, **Adama Bohoriča** in **Josipine Hočevar**.

Na drugi strani ceste je tik pod hribom gasilski dom z znamenitim **gasilskim stolpom**, edinim take oblike v tem delu Evrope. Tudi tega so leta 1898 zgradili z denarjem Josipine Hočevar. Gasilec je služil za opazovanje, sušenje gasilskih cevi in za gasilske vaje.

~ Gasilski stolp

Zadnji dom velikega Kranjca in Evropejca

Če se pripeljemo v Krško po cesti iz Sevnice po desnem bregu reke, nas v vstopu v mesto pozdravi starodavna vogalna hiša, pred katero stoji spomenik **Janezu Vajkardu Valvasorju**. Predniki znamenitega zgodovinarja, zemljepisca, narodopisca, krajepisca, kartografa, naravoslovca, tehnika, zbiratelja, risarja, založnika, vojaka in poveljnika, so bili iz Bergama. Šolal se je na jezuitski gimnaziji v Ljubljani, izkušnje si je nabiral na potovanjih po Evropi in severni Afriki ter v vojaški službi kot prostovoljec. Po štirinajstletnem potovanju se je posvetil raziskovanju domovine. Imel je bogato knjižnico, grafično zbirko z okoli 8000 listi. Na gradu Bogenšperk, kjer je bival, je nastala bogata muzejska zbirka in grafična delavnica, pravzaprav je bilo to prvo grafično podjetje na Slovenskem, v katerem so delali mnogi domači in tuji mojstri. Sistematično je raziskoval Cerkniško jezero, hotel je zgraditi predor pod Ljubeljem.

Njegov ustvarjalni vrhunec je znamenito delo **Slava vojvodine Kranjske**, pisano v nemškem jeziku in razdeljeno na 15 knjig, vezanih v 4 dele. To je monumentalno delo, kakršnega ne premore marsikatera dežela tistega časa. Leta

~ Spomenik Valvasorju, delo akademskega kiparja Vladimirja Štovička

Sprehod po Krškem

~ Valvasorjeva hiša

~ Kip Martina Hočevarja

1687 je postal član Kraljevske družbe v Londonu. Žal so ga stroški zbirateljske, znanstvene in publicistične dejavnosti spravili v stečaj. Prodati je moral vse svoje imetje ter vse svoje zbirke. Kupil je hišo v Krškem. Že leta 1894 so Krčani izbrali njegovo hišo, takratno mestno hiralnico, od leta 2006 pa je dokazano, da je bilo njegovo krško domovanje južni del takratne hiše pisatelja in odvetnika Janeza Mencingerja. Oba dela starega mestnega jedra sta danes obnovljena in namenjena širši javnosti. V Valvasorjevem kompleksu od leta 2010 deluje Mestni muzej Krško, ki skozi razstave in programe predstavlja bogato dediščino mesta. Predstavljeno je življenje Valvasorjevih v Krškem, življenje ob reki Savi v 18. stoletju, delovanje mecenke in dobrotnice

17 | Reisp, Branko. Janez Vajkard Valvasor - Življenje, delo in pomen.
V: Janez Vajkard Valvasor Slovencem in Evropi. Katalog razstave,
Narodna galerija, Ljubljana 1989, str. 47.
18 | Kip so postavili leta 1966.

Josipine Hočevar ter razvoj mesta ob meščanski šoli in odličnem učitelju Ivanu Lapajnetu. Pomemben del je predstavitev akademskega kiparja in medaljerja Vladimirja Štovička (1898—1989), ki je s svojim delom zaznamoval skoraj celotno 20. stoletje. Dva atrija, velika dvorana, muzejska trgovina z rokodelskimi izdelki iz Posavja in kavarna dopolnjujejo raznovrstne muzejske vsebine.

Obnova Mencingerjeve hiše je razkrila pestro dogajanje v mestu v 16. stoletju. V nadstropju severne hiše je restavrirana izjemna renesančna poslikava z dvema grboma, upodobitvijo Boga, obdanega z angeli, ter s horizontalnimi pasovi, v katerih se nizajo moški in ženski portreti v značilnih oblačilih. Upodobljena grba, severni z značilnostmi grba Ungnadov in južni z značilnostmi grba Werneckov, govorita o možnih lastnikih hiše v 16. stoletju, to je o Hansu III. Ungnadu in njegovemu sinu Krištofu, poročenem v družino Werneckov. Poslikava je edinstven dokument protestantizma na Slovenskem. Življenje družine Mencinger predstavljata dva prostora, dragocena je ohranjena sušilnica sadja s konca 19. stoletja, ki priča o pomenu sadjarstva za mesto in območje. Muzejski del deluje pod okriljem Kulturnega doma Krško, enote Mestni muzej Krško, preostali del obnovljenega spomenika pa je na-

~ Mencingerjeva hiša

menjen različnim dejavnostim, ki pripomorejo k ohranitvi in ustrezni uporabi hiš tudi v prihodnosti.

Na Hočevarjevem trgu je mogočna stavba nekdanje **ljudske in meščanske šole**. Leta 1877 sta jo postavila **Martin Hočevar** in njegova žena Josipina, ki je bila do prve svetovne vojne druga tovrstna ustanova na Kranjskem. Meščani so se Hočevarju oddolžili leta 1894, ko so pred šolo postavili doprsni kip, delo kiparja **Jožefa Müllnerja** iz Žužemberka. Danes sta v tej stavbi **Fakulteta za logistiko in Fakulteta za energetiko mariborske univerze**.

Na levem bregu Save na Vidmu smo že omenili cerkev sv. Ruperta. Ko prečkamo Savo z desnega na levi breg in zavijemo na desno, pridemo na **Trg Matije Gubca**, na katerem stoji hotel City in velik kulturni dom, na trgu pa spomenik **Matiji Gubcu**, ki ga je ustvaril kipar **Tone Kralj** in so ga odkrili leta 1977 ob 500-letnici mesta. Matija Gubec je bil voditelj hrvaškoslovenskega kmečkega upora 1572–1573. Krško je bilo zaradi svoje strateške lege precej vpeto v dogodke, ki so močno zaznamovali življenje ob tem delu Save, zlasti pa hrvaško-slovensko kmečko vstajo leta 1573.

Na Vidmu je pri osnovni šoli **spomenik prvim krškim borcem** iz 2. svetovne vojne, ki sta ga izdelala kipar **Vladimir Štoviček** in arhitekt **France Filipčič**, eden najvidnejših arhitektov Posavja. V Krškem je projektiral novo osnovno šolo Jurija Dalmatina in ob 500-letnici mesta Kulturni dom.

Vir: Obnova Mencingerjeve hiše. Zloženka izdana ob odprtju. Izdal: Kulturni dom Krško, enota Mestni muzej Krško, zanj Katja Ceglar, direktorica. Krško, december 2003.

~ Kip Matije Gubca na istoimenskem trgu

Sprehod po Krškem

Od leta 2009 je nasproti osnovne šole poimenovane po Juriju Dalmatinu obnovljen park poimenovan prav tako po njem – prvem prevajalcu Biblije v slovenski jezik. Monumentalna skulptura akademskega slikarja Vojka Pogačarja poudarja pomen Primoža Trubarja, Adama Bohoriča in Jurija Dalmatina, velikanov slovenskega protestantizma, naroda in jezika.

~ Spominski park Jurija Dalmatina

~ Spomenik prvim krškim borcem

Papirnica in elektrarna

Tik ob Savi se nam pogled razprostira na veliko tovarno celuloze in papirja, ki jo je leta 1938 začel graditi industrijalec **Franc Bonač** iz Ljubljane kot tovarno celuloze, ki jo je rabil za svojo papirnico v Količevem in za kartonažno tovarno v Ljubljani.¹⁹ Od leta 2000 je Vipap Videm Krško d.d. v lasti Československe obchodni banke iz Prague. Danes so največji proizvajalci papirja v Sloveniji in v tem delu Evrope.²⁰

Niže ob levem bregu Save pod Libno stoji prva **nuklearna elektrarna** v Sloveniji. Leta 1974, 1. decembra, je predsednik Jugoslavije – Slovenija je bila tedaj še del jugoslovanske federacije – Josip Broz Tito položil temeljni kamen za tedaj največjo gospodarsko naložbo v državi. Zgradili sta jo Slovenija in Hrvaška po skupnem sporazumu. Elektrarna je zgrajena po načrtih in z opremo ameriške firme Westinghouse Electric Corporation z močjo 632 MW. Redno je začela obratovati leta 1984. Leta 2000 so jo posodobili. Po merilih jedrske varnosti, stabilnosti obratovanja in poslovne učinkovitosti

~ Pogled na Videm, v ospredju papirnica

je uvrščena med najboljše obratujoče jedrske elektrarne. Letno proizvede nad 5 milijard kilovatnih ur električne energije, kar predstavlja 40 odstotkov tovrstne proizvodnje v

19 | Medved, Drago. Podjetništvo na Slovenskem (1350 – 1945), rokopis knjige v pripravi za tisk.
20 | www.vipap.si/production

Sprehod po Krškem

~ Nuklearka

državi. Napovedane skupine radi sprejmejo na obisk.²¹

Pa se spet vrnimo na desni breg reke. Le dober strehljaj od mosta nas pozdravlja stadion Matije Gubca, na katerem si domačini in številni turisti radi ogledajo dirke v speedwayu.

Preden zapustimo ožjo veduto Krškega, tega tako značilnega obrečnega mesta, si za hip ustvarimo podobo mesta ob Savi, kakršne že dolgo ni več, pa je del zgodovinskega spomina tega mesta. Govori o **rečnem plovnem prometu po Savi skozi Krško**, ki je imelo svoj navigacijski urad. Na območju občine Krško je plovba po Savi potekala že v času Rimljanov. Zadnja ladja je plula tod leta 1862.

~ Speedway dirke v Krškem so mednarodno uveljavljene

21 | www.nek.si/nek/zgodovina_vizija_in_poslanstvo/proizvodnja

»Povzpnilimo« se na **Goro**, na bližnje severozahodno sosedstvo mesta. Področje istoimenske krajevne skupnosti je bilo poseljeno že v bronasti in starejši železni dobi, kar dokazujejo najdbe iz naselja **Dunaj** in se nadaljujejo v čas latena in v rimsko dobo.

Tukaj bomo našli tudi energetske točke. Cerkev **sv. Lovrenca** je stavba z vidnimi ostanki njene romanske

predhodnice. Glavni oltar je iz 17. stoletja, na stenah pa so ostanki gotskih slikarij. V ladijski vogal je vzdignjen rimski napisni kamen s figuralno upodobitvijo. Sem so ga prinesli iz Drnovega.

~ Krško ima tudi svoj Dunaj

~ Cerkev sv. Lovrenca na Gori

Leskovec

~ Glavni oltar v župnijski cerkvi Žalostne Matere božje

Že kar del Krškega je na desnem bregu Save starodavni kraj Leskovec, ki ga obkrožajo vinogradi in sadovnjaki na prisojnih ilovnato-lapornatih Krških goricah. Tu je bil nekdaj sedež pomembne in bogate prafare, občasno tudi dolenskega arhidiakonata. Leskovec je prvič omenjen kot **Haselpach** leta 1436. Zgodovina kraja je tesno povezana s Krškim. Najpomembnejši kulturnozgodovinski spomenik v Leskovcu je **župnijska cerkev Žalostne Matere božje**, ki je prvič omenjena leta 1274 kot cerkev Marije na Jezeru. Ob njej je bila kostnica sv. Mihaela. »Župnijska cerkev v Leskovcu sodi v skupino najprepoznavnejših cerkva 16. stoletja na Slovenskem in je nepogrešljiv člen vseh večjih pregledov arhitekture, kjer je navadno postavljena v zadnje obdobje gotske umetnosti na Slovenskem.«²² Stavba, v kateri se gotske prvine podrejajo severnorenesančnim načelom, je verjetno nastala v tridesetih letih 16. stoletja ali kakor piše Valvasor, da so cerkev pozidali kranjski deželni stanovi v zahvalo za zmago nad Turki. Mogočen oltar, eden najlepših v Sloveniji, je povsem baročen. Nastal je okoli leta 1670 v delavnici ljubljanskega kiparja **A. Ferfilla**.

Stranski oltar sv. Fabijana, ki je nastal okoli leta 1660, so pozneje prenesli na Trško Goro v cerkev sv. Jožefa. Sedanja stranska oltarja v ladji sta iz leta 1777; sliki Marijino kronanje ter sv. Boštjan in

²² | Pahor, Daša. *Župnijska cerkev sv. Device Marije v Leskovcu pri Krškem in njen nastanek v času protestantizma*. V: Adam Bohorič, Jurij Dalmatin in Krško, Krško 2006, str. 13.

Leskovec

~ Roženvenska Mati božja

Fabijan je naredil A. Herrlein, vendar so slednjo leta 1936 zamenjali s podobo sv. Družina Slavka Pengova. Slika Roženvenska Mati božja v prizidani baročni kapeli je delo V. J. Metzingerja.²³

Posebno pozornost vzbuja kamnita prižnica z aichelburškim grbom in nemškim napisom in je severnorenesančnega tipa. Je v obliki osmerokotnega keliha in iz stebraste, s palmami okrašene noge. Prva stranica na levi ima vklesane črke, ki jih je objavil že Valvasor. Nad njimi je grb, ob njem pa črki M in D. Najnovejše objave Daše Pahor kažejo na to, da gre za kratice tamkajšnjega župnika Martina Duelacherja in tudi grb naj bi bil njegov.²⁴ V Leskovcu je tudi cerkev **sv. Ane**. Preprosta, a lepo obnovljena baročna cerkev iz 17. stoletja je bila v

~ Prižnica

18. stoletju prezidana. V Velikem oltarju je slika Družina sv. Ane, ki je Metzingerjevo delo. Levi stranski oltar s sliko Trpečega Jezusa je rokokojski, v desnem oltarju iz 17. stoletja je slika sv. Roka.²⁵

V tem zanimivem kraju je nemogoče prezreti tudi grad **Šrajbarski turn**, čeprav danes ni v kakšni posebni praznični obleki. Leta 1515 so prvotni stolp Thurn am Hart zavzeli in izropali uporni kmetje. Ver-

jetno so ga v drugi četrtini 16. stoletja predelali v grad in utrdili. Značilno je arkadno dvorišče s križno obokanimi hodniki. Baročni čas je stavbi le spremenil fasado. Med lastniki se omenja tudi Janez Krstnik Valvasor, od srede 17. stoletja pa so bili njegovi lastniki grofje Auerspergi, z vmesnimi presledki vse do leta 1903.

²³ | Enciklopedija Slovenije 6, Ljubljana 1992, str. 141.

²⁴ | Pahor, Daša, Župnijska cerkev sv. Device Marije v Leskovcu pri Krškem in njen nastanek v času protestantizma. V: Adam Bohorič, Jurij Dalmatin in Krško, Krško 2006, str. 30–33.

²⁵ | Cevc Emilijan, Kulturni spomeniki v Krškem in bližnji okolici. V: Krško skozi čas 1447–1977, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str. 191.

V tem gradu je poletne mesece preživljala grofica Marija Auersperg, rojena Attems (1816–1880), žena Antona Aleksandra Auersperga – Anastasiusa Grüna, ki je bila sicer amaterska, a nadarjena slikarka bidermajerskih cvetličnih tihožitij. Več njenih slik hrani Narodna galerija v Ljubljani.²⁶

Nad vhodnimi vrati je portal z njihovim grbom. V nekdanjem grajskem parku s številnimi eksotičnimi drevesi je spominsko obeležje Alfonzu Pavlinu (1853–1942), znamenitemu slovenskemu botaniku, sinu grajskega oskrbnika.²⁷

~ Grb nad portalom

26 | Cevc Emilijan, *Kulturni spomeniki v Krškem in bližnji okolici. V: Krško skozi čas 1447–1977, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str. 194.*

27 | *Turistični vodnik po krški občini, Krško 2003, str. 35.*

Nedaleč stran od gradu je mavzolej Anastasiusa Grüna – Antona Aleksandra Auersperga, grofa in pesnika, državnozborskega poslanca na Dunaju. Načrt za to s kupolo prekrito stavbo je v klasicistično historizirajočem duhu izdelal graški arhitekt Konrad Lueff.²⁹ Ko je bil Anton Aleksander Auersperg kot sedemnajstletni grofič Turjaški kot gojenec v Klinkowströmovem zavodu na Dunaju, je bil France Prešeren kot študent prvega letnika prava njegov vzgojitelj.³⁰

~ Mavzolej Auerspergove družine

29 | Cevc Emilijan, *Kulturni spomeniki v Krškem in bližnji okolici. V: Krško skozi čas 1447–1977, Zbornik ob 500-letnici mesta, Krško 1977, str. 191.*

30 | Medved, Drago. *Slovenski Dunaj, Celovec-Ljubljana-Dunaj 1995, str. 77.*

Leskovec

V **Veliki vasi** je cerkva **sv. Martina**, kot primer v 19. stoletju predelane podeželske podružnične cerkve.

Na zadružnem – gasilskem domu je spominska plošča z imeni padlih borcev in žrtev fašizma v 2. svetovni vojni.

V **Kobilah**, nedaleč od Leskovca je na ogled **etnološka zbirka** družine Šribar. Hiša s številko Kobile 3 je nekdanja stanovanjska hiša premožnega kmeta, ki so jo postavili leta 1874 in prenovili leta 1923. Prijazno bodo sprejeli najavljene skupine.
[E-pošta: lsribar@siol.net]

~ Vinska klet KZ Krško. V sodih zori modra frankinja

Drnovo – Neviodunum

Znamenit in nadvse zanimiv kraj na Krškem polju, premalo znan in uveljavljen. Vsekakor je vreden obiska, čeprav v samem kraju ni veliko videti, pa vendarle. Od Krškega je oddaljen le 6 km, sicer pa je tik ob avtocesti.

Morda vas bo relief Genija povrnil v predstave o času, ki so jih dolgoletna arhe-

ološka izkopavanja rimskega naselja s keltsko-latobiškim prebivalstvom odkrila in nam posredovala nova spoznanja o času kakih 50 let pred našim štetjem. Del izkopanin je ostal na mestu, kjer so bile najdene, torej in situ, gre pa

za ostanke savskega pristanišča, temeljev skladišča, stebrišča in še kaj se bo našlo. Naselje je začelo propadati v zadnjem desetletju 4. stoletja.

Keltska doba je tu pustila svojo sled tudi v imenu kraja Dunaj nad Krškim. Ime je verjetno nastalo iz besede dunum, kar pomeni trdnjavo, ilirski čas pa je ohranjen v imenu reke Save – Savus in Krke – Corcoras.³¹

Šele s prihodom Rimljanov leta 35 pred našim štetjem, v času Avgustovskih osvajanj Panonije, se je začel v Posavju nov čas. Šele sedaj je slišati za postojanko Neviodunum. Keltsko ime nevio pomeni nov, dunum pa trdnjavo, mesto. Nova naselbina v latobiškem obdobju pa je nastala šele s prihodom Rimljanov, kajti na Krškem polju ni staroselskih spomenikov, temveč so samo rimski.³²

31 | Petru, Peter. Neviodunum-Drnovo pri Krškem. V: Kulturni in naravni spomeniki Slovenije. Zbirka vodnikov, Ljubljana 1977, str. 4.

32 | Petru, Peter. Neviodunum-Drnovo pri Krškem. V: Kulturni in naravni spomeniki Slovenije. Zbirka vodnikov, Ljubljana 1977, str. 5, 6.

Krško polje

Prvotno je bila v naselju vojaška uprava, nato civilna. Cesar Vespazijan je naselbini podelil mestne pravice in jo povzdignil v municipij s polnim imenom Municipium Flavium Latobiorum Neviodunum. Leta 350 je mesto postalo pomembno pristanišče in križišče. Tukaj so se bile koncem 4. stoletja bitke med armadama vzhodnega in zahodnega dela rimskega cesarstva. Že v 2. stoletju je mesto imelo vodovod. Močno je bila razvita tudi lončarska obrt.³³

Na Drnovem je tudi majhna baročna cerkev sv. Janeza Krstnika s starejšo prednico. Na glavnem oltarju, ki ga je dal postaviti krški sodnik Andrej Kovačič, je letnica 1665.

Razglejmo se še malo po **Krškem polju**, kjer so poleg Drnovega še vasi **Brege**, **Mrtvice** in **Vihre**. V slednji je cerkvica **sv. Urha** z glavnim in stranskim oltarjem iz 17. stoletja. Na **Gorici**, ime je dobila po edini krškopoljski vzpetini, je osrednja vaška stavba cerkvica **sv. Pavla** z ohranjenimi romanskimi elementi, glavni oltar pa je iz srede 18. stoletja. Na **Bregah** je eden večjih slovenskih **hipodromov** s kasaško in galopsko stezo.

Veliki Podlog je središče krajevne skupnosti, ki nosi ime po tem vaškem naselju. Ime je dobilo, enako

~ Cerkev sv. Miklavža

kot Mali Podlog po odrastkih krakovskega loga. V njem je sredi obdelanih njiv ljubka cerkvica **sv. Miklavža** iz 17. stoletja, ki so jo vaščani postavili z lastnimi sredstvi. Z njo naj bi se na mestu, kjer so pokopavali umrle za kugo, rešili te hude nadloge.

Glavni oltar je iz leta 1846, delo **Antona Seitza**. Med kamnitimi ploščami, ki sestavljajo cerkveni tlak, je tudi rimski napisni kamen.

33 | Enciklopedija Slovenije 2, Ljubljana 1988, str. 334, 335.

Bogastvo Krakovskega gozda

Krakovski gozd je izjemen svet, ki obiskovalca takoj prevzame, čim stopi v njegovo okrilje. Ponuja zanimive poglede na razvoj nižinskega poplavnega gozda, saj je s 7.000 hektarji edini v Sloveniji, kajti nekdaj obsežne hrastove gozdove med Sotlo, Krko in Savo so v 19. stoletju izsekali za potrebe tržaške ladjedelnice. Med drevesi prevladujeta hrast dob in beli gaber. V njem so rastišča redkih rastlinskih vrst, med njimi nožnične pasje čebulice (*Gagea spathacea*), močvirske logarice (*Fritillaria meleagris*) in dacijskega pljučnika (*Pulmonaria dacica*). Močvirji Trstenik in Valenčevka sta pomemben življenjski prostor dvoživk, predvsem barjanske žabe.

~ Slikovitost Krakovskega gozda

R a k a

V osrednjem delu Krakovskega gozda je nekaj manj kot 50 hektarov zavarovanih površin kot naravni rezervat z ohranjenimi pragozdni-mi značilnostmi. Tu najdemo 300 let stara drevesa, ki so visoka do 40 metrov. Zavarovani del gozda je tudi ornitološko pomemben, saj v njem bivajo redke zaščitene ptice, med njimi tudi črna žolna. Tukaj še najdemo tudi rečnega in trstnega kobilicarja, izraziti močvirski ptici.³⁴

Preden se vrnemo proti Krškemu, da bi krenili do Brestanice, Seno-vega in Koprivnice, si oglejmo še nekaj krajev na tej, desni strani Save.

Raka je slikovit kraj, v katerem so z arheološkimi izkopavanji našli ostanke poselitve iz mlajše kamene dobe. Največ najdb sodi v čas Rimlja-nov. Ime Raka se je prvič pojavilo v letu 1161. Še danes je ohranjen grad. Prvotni grad sodi med najstarejše v Sloveniji, saj ga prvič omenjajo že leta 1248. Kmečki uporniki so ga leta 1515 izropali in požgali. V 17. stoletju so ga obnovili **Verneški** gospodi. Je enonadstropno četverokotno poslopje z dvoriščnimi arkadami.

Sredi kraja stoji lepa in veličastna cerkev **sv. Lovrenca**. Njena prednica je bila srednjeveška, že v letu 1363 je bila tudi sedež župnije. Fasada je izdelana v poznobaročni tradiciji, nad zunanjim portalom je vpisana letnica 1795. Glavni oltar je iz leta 1857 in je delo **Mateja Tomca**. Iz kostanjeviškega samostana so vanjo prenesli orgelsko omaro, kvalitetno baročno delo iz 18. stoletja.

~ Cerkev sv. Lovrenca na Raki

~ Pročelje gradu

V naselju **Ravno**, ki ga prvič omenjajo tudi že zelo zgodaj (1214), je na vzpetini južno od avtomobilske ceste cerkev **sv. Lenarta**. Je pomemben krajinski spomenik. V stranskem oltarju je slika Križev pot iz leta 1803, ki jo je podpisal Klemen Pinxt. Glavni oltar je delo Jakoba Groma iz leta 1888. Zunaj naselja Koritnica stoji cerkev **sv. Petra**. Glavni oltar je iz leta 1660, fasada pa je barokizirana. Zunaj vasi **Vrh pri Površju** stoji cerkev **sv. Neže**. Zanimiva starejša stavba ima dva oltarja iz 17. stoletja, v glavnem pa je vpisana letnica 1758, baročna streha pa nosi letnico 1809. Cerkev **sv. Marjete** zunaj vasi **Podulce** je značilen primer preproste romanske podeželske podružnice.

V **Senušah** se tudi ponašajo z arheološkimi najdbami, zlasti s halštatskim gomilnim grobiščem pri Brezjah, pri Straži pri Raki (Drenovcu) pa so odkrili ostanke rimskih grobov in stavbe. V cerkvi **sv. Lucije** je pomemben glavni oltar z letnico 1826.

Južno od Straže stoji cerkev **sv. Valentina** iz 17. stoletja. Glavni oltar je leta 1887 prenovil **Janez Kušlan**. Zanimivi so kipi sv. Valentina in dveh vojakov, v zunanji cerkveni steni je vzidan rimski kamen.

V **Velikem Trnu** se ponašajo z arheološkimi najdbami še iz časa neolitika. Šolo so dobili že leta 1892.

Župnijska cerkev **sv. Duha** je bila zgrajena 1885 in leta 1985 deležna večje obnove. V njej je kar pet oltarjev, ob glavnem še dva daritvena in dva stranska. V glavnem

~ Cerkev sv. Duha na Velikem Trnu

oltarju je umetniško vredna slika Prihod sv. Duha, delo slikarja **Frana Klemenčiča** in Križev pot istega avtorja iz leta 1907.

Veliki Trn, Senuše

V **Dalcu** je cerkev **sv. Andreja** najstarejša na tem območju. Starejši ladji je prizidan gotski prezbiterij. Naslikani prizori prihoda svetih Treh kraljev sodijo v začetek 15. stoletja. Nad vasjo **Ravni** je cerkev **sv. Vida**. Starejši ladji so leta 1778 prizidali prezbiterij, iz istega časa je tudi rokokojski glavni oltar. Na gričku nad **Nemško Goro** stoji cerkev **sv. Štefana**. Stranski oltar sodi v 17. stoletje, glavni pa v drugo polovico osemnajstega. Tukaj vsako leto na Štefanovo blagoslovijo konje.

Na območju Velikega Trna je tudi **Ajdovska** ali **Kartuševa jama**. Je kraška votlina z dvema vhodom nad dva hektarja veliko dolino Podjamo (Kartušev dol) pri Nemški vasi. Raziskave jame, začele so se leta 1884, intenzivneje pa po letu 1967, dokazujejo poselitev tega območja v mlajši kameni dobi, ko je jama služila za pokope ter kot poslovilni prostor in svetišče, v katerem so častili zagrobno življenje in častili bogove. Jama je v poznejših časih služila kot zatočišče. Do nje najlažje pridemo iz vasi Brezovska Gora. Po mnenju nekaterih speleologov in tudi po ljudskem izročilu je jama le preddverje obsežnejšega podzemlja. V vasi Brezovska Gora deluje Zavod Svibna, v katerem razvijajo programe in delavnice o spoznavanju in varovanju naravne in kulturne dediščine, o iskanju znanja in razvijanju k naravi usmerjeni duhovnosti.³⁵

Podajmo se še na južno stran avtoceste. Tu nas pozdravlja kraj **Podbočje** in je na skrajnem jugovzhodnem delu krške občine. V **Gadovi peči** in na **Bočju** so najbolj znane lege vinske trte za znameniti cviček. Arheološke najdbe v **Ajdovski**, **Levakovi jami v Dolu** pri Podbočju dokazujejo neolitsko in halštatsko poselitev. Izredno pomembno je najdišče **Stari grad** nad Podbočjem. Izkopavanja so odkrila sledove halštatskega gradišča in grobišča, naselje pa se je nadaljevalo še v latenu.

Znamenit je kamniti kip leva, predvidoma romanski (12. stoletje). Njegovo kopijo so leta 1999 postavili sredi obnovljenega trga v Podbočju, pred cerkvijo sv. Križa. Tako kot cerkev se je sprva imenoval tudi kraj Podbočje in se prvič omenja leta 1249. Na **Starem gradu** je stal srednjeveški grad, ki je v 13. stoletju imel še svojo kovnico denarja.

Župnijska cerkev **sv. Križ** stoji sredi trga od leta 1907. Njena predhodnica je bila verjetno romanska, saj jo kot župno cerkev omenjajo že leta 1249. Glavni oltar so leta 1962 prinesli iz bolnišnične kapele v Ljubljani. Stranski oltarji in kipi so iz leta 1908. V prezbiteriju so vitraži po načrtih akademskega slikarja **Staneta Kregarja**, na stenah ladje pa od leta 1992 vitraži po osnutkih akademskega slikarja Gorazda Satlerja in od leta 2008 vitraž sv. Jožefa, delo akademskega slikarja Tomaža Perka.

V Podbočju stoji znameniti **tročelni kamniti most**, ki je edina ohranjena tovrstna tehnična dediščina na območju širše regije.

Na **Gradcu** stoji cerkev **sv. Miklavža** z romanskimi prvinami, gotski portal pa ga po nastanku uvršča verjetno v 14.

~ Tročelni kamniti most v Podbočju

Dolenja vas, Zdole

~ Perišče pri Zdolah

stoletje. Na **Frlugi** je cerkev **sv. Katarine**, prav tako z romanskimi prvinami in s fragmenti baročnega slikarstva pod notranjim ometom. Ob njej stoji mogočna stara lipa.

Čisto na vzhodnem koncu meje krške občine je **Dolenja vas**, tudi krajevna skupnost s kraji Stari grad, Libna in Pesje. Cerkev **sv. Marije** je baročna stavba iz 17. stoletja, v zadnjem desetletju 19. stoletja so jo predelali. Sredi kraja stojijo spomenik izgnancem v 2. svetovni vojni, vaški vodnjak in kapelica. V **Starem gradu** je cerkvica **sv. Miklavža** iz leta 1672, na stavbi nekdanje osnovne šole pa je vzidana spominska plošča izgnancem.

Od tu se še odpravimo na **Zdole** nad Krškim z naselji Pleterje, Anovec, Ravne in Kostanjek.

Zdole omenjajo že v 13. stoletju kot posest salzburških škofov. Cerkev **sv. Jurija** na Zdolah je v osnovi baročna stavba iz okoli leta 1700. Vsako leto pripravijo slikovito jurjevanje.

Današnja podoba v neoromanskem slogu je dobila v 19. stoletju. Sredi vasi stoji **spomenik padlim borcem iz žrtvam fašizma**. Na **Kostanjku** je cerkev **sv. Vida**, v jedru morda srednjeveška stavba. Glavni oltar nosi letnico 1878.

Ko se vračamo proti Krškemu, se na levem bregu Save povzpnišmo še na **Libno**,

Libna, Rajhenburg

od koder se nam bo odprl čudovit pogled na Krško polje. Na vrhu nas bo pozdravila cerkvena sv. Marjete. Vrh griča je bila prazgodovinska naselbina. Izkopavanja iz leta 1975 so pokazala 6 naselbinskih slojev z obrambnimi konstrukcijami.

Libna je bila poseljena v starejši in mlajši železni dobi med 700 in 30 leti pred našim štetjem, ter nato v antiki okoli leta 265. Arheološka znamenitost je postala že pred več kot sto leti zaradi bogatih gradbenih najdb. V šestdesetih letih 20. stoletja so izkopali grobišče z nad 70 gomilami, ki so vsebovale več skeletnih grobov s prdatki.

~ Ohranjene freske iz okoli leta 1600

~ Rajhenburg - del grajskega atrija

Brestanica

Če se peljemo iz Krškega proti Celju, uzremo kmalu za Krškim na levem bregu Save nad **Brestanico** mogočen grad Rajhenburg. Tako se je od nekdaj imenoval tudi kraj pod njim, ob sotočju istoimenskega potoka in Save, eden najstarejših krajev v Sloveniji. Prazgodovinske arheološke najdbe pričajo o zelo zgodnji poselitvi kraja. V času

Rajhenburg

Od leta 2012 popolnoma prenovljen grad Rajhenburg na 60 metrskem skalnatem pomolu nad reko Savo gospoduje že stoletja. Z novimi raziskavami izraženi dvomi o pristnosti prve pisne omembe leta 895 ne omajajo pomena območja in pomena rodbine, ki od ministrialne – upravne naloge preraste v vplivno družino imenovano po gradu

rimskega imperija je bilo tu pomembno prometno vozlišče, skozi katerega je vodila cesta Neviodunum – Celeia. Tudi miljniki, ki so jih našli ob Savi nasproti železniške postaje in oporni zid nakazujejo, da je tu stal most, preko katerega je vodila rimska cesta, in sicer v letih 238 za časa cesarja Maksima in 268 za časa cesarja Marka Avrelija.³⁶

Mogočen gospodar nad dolino Save

³⁶ | Petru, Peter. Rimska cesta Neviodunum-Celeia in vloga Brestanice v starejših arheoloških obdobjih. V: Brestanica, zbornik člankov in razprav, Brestanica 1982, str. 12–15.

~ Spomenik izgnancem

~ Stalna zbirka trapistov

Brestanica, Rajhenburg

Rajhenburškim s pridobljenim plemenitim nazivom vitezi. Med najimenitnejšimi Rajhenburškimi je prav prvi vitez Hans, ki je dosegel visoke položaje v vojski Maksimiljana Habsburškega v 15. stoletju.

Grad Rajhenburg na svojem skalnem pomolu nad reko Savo gospoduje že vsaj od 9. stoletja. Prva pisna omemba leta 895 vključuje območje in utrdbo, ki je bila v začetku 10. stoletja v boju z Madžari porušena. V letih od 1131 do 1147 je grad na novo zgradil salzburški nadškof Konrad, o čemer priča najstarejši romanski del. Grad so v upravljanje dobili ministeriali, ki se imenujejo po njem – Rajhneburški. V času pozne gotike so Rajhenburški postavili novo gotsko kapelo, posvečeno leta 1520. Po njihovem izumrtju leta 1570 so številni lastniki gradu dodajali nove elemente. V času lastništva Galla pl. Gallensteina (njegov grb je na portalu) so prizidali notranje hodnike in gradu dali večino današnje podobe, tudi kamnit mostovž v predgradju. Leta 1881 so grad kupili menihi trapisti in ga uredili za svoje potrebe. Aprila 1941 so Nemci trapiste pregnali in v gradu ter njegovih gospodarskih poslopih uredili preselitveno taborišče za izgon Slovencev. Po končani vojni je bil leta 1947 grad nacionaliziran, v njem pa urejen zapor. Od leta 1968 je namenjen muzejski in prireditveni dejavnosti.

Po uspešni gradbeni prenovi (2011—2012) je grad v upravljanju Kulturnega doma Krško, enota Grad Rajhenburg. Ob številnih in raznovrstnih dogodkih (koncerti, gledališče, predavanja ipd) pripravljajo stalne in občasne razstave ter obrazstavne dejavnosti. Skrbno je urejeno tudi predgradje, kjer je od leta 2014 vzpostavljen zeliščni vrt z vrtno uto, pomemben del dejavnosti pa sta tudi grajska kavarna in galerija vin.

Pomembna in posebej zanimiva je tudi sama arhitektura gradu, ki priča o rasti gradu od 12. stoletja do zadnje prenove. Sprehod po gradu je tako vpogled v razvoj arhitekture in načina življenja od romanike (romanska dvorana in soba), preko gotike in renesanse

Brestanica, Rajhenburg

~ Menihova celica

do sodobnosti ter je pogled na vse štiri strani neba in na mogočno reko Savo. Grad ima celo dve kapeli: romansko iz 12. stoletja in gotsko iz 16. stoletja, renesančni bivalni del pa se zaključuje z zanimivo poslikano trikotno sobo, kjer je upodobljena legenda sv. Kunigunde in krščanske kreposti. O Brestanici od konca 19. stoletja in v 20. stoletju pa se obiskovalci poučijo skozi zbirko razglednic. Po ogledu grajskega zapora in okroglega stolpa obiskovalci stopijo v z grajskim pohištvom iz zbirk Narodnega muzeja Slovenije »oblečene« sobe, kjer spoznajo tudi zgodbo o zibelki iz Šrajbarskega turna (grad Leskovec pri Krškem). Prva stalna razstava predstavlja življenje in delo menihov trapistov, ki so pustili tako na gradu kot v območju neizbrisen pečat. Prvi so proizvajali čokolado (že od leta 1896), prav tako tudi likerje in sir trapist.

Oktober 2014 pa je Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Enota Brestanica odprl stalno razstavo o slovenskih izgnancih, ki bo predstavljala pomemben del zgodovine gradu, naroda in države. Na gradu deluje tudi čokoladnica, kjer Hiša trt, vina in čokolade Kunej proizvaja rekonstruirano trapistovsko čokolado, ki je naprodaj v muzejski trgovini, kjer so na voljo tudi drugi izdelki posavskih rokodelcev, spominski predmeti ter publikacije.

Kot večina gradov, so tudi z gradom Rajhenburg, povezane različne zgodbe in legende, najbolj pa je znana legenda o dveh bratih, ki sta v 14. stoletju živela vsak na svojem rajhenburškem gradu – eden na zgornjem, drugi na spodnjem (danes žal še ni obnovljen). Po različnih prepirih in s sovraštvom sta poskrbela tudi za pogubo obeh. Velika pričakovanja o odkritjih skrivnih rogov in zakladov so bila tudi med prenovo, ki pa je potrdila, da grad trdno stoji na mogočni skali nad reko Savo.

Vir: Zloženska Grad Rajhenburg. Zloženko izdal Grad Rajhenburg, enota Kulturnega doma Krško, zanj Katja Ceglar, direktorica. Krško, junij 2013.

Mogočna bazilika

Cerkev **Lurške Marije – Slovenski Lurd** so v letih 1908–1914 gradili v neoromanskem slogu po načrtih graškega arhitekta **Hansa Pascherja**. Mogočna triladijska cerkev je ena največjih in najlepših cerkva v Sloveniji. Posve-

~ Mogočna osrednja ladja

tili so jo 2. junija 1914, za baziliko pa razglasili leta 1929. Istega leta je dobila velike orgle. Opremo so večinoma uvozili iz Italije in Francije. Notranjščino sta leta 1911 poslikala Italijan **Oswaldo Berti** in Korošec **Peter Markovič**. Posebne pozornosti je vredna gotska Pieta iz prve polovice 15. stoletja.

~ Cerkev Lurške Marije

Brestanica, Rajhenburg

Omenili smo že cerkev **sv. Petra** ob brestaniškem pokopališču. Gotska stavba z rebrasto obokanim prezbiterijem je ena najpomembnejših kulturnozgodovinskih spomenikov v kraju. Sledila je romanski, vendar od njene prednice ni ostalo ničesar. Stala naj bi že v 11. ali 12. stoletju. Sedanjo so začeli graditi v 13. stoletju, končno podobo je dobila 1896. Ob njej je bila do leta 1830 tudi kostnica. Omeniti moramo renesančna reliefna nagrobnika: iz leta 1502 je nagrobnik **Margarete Rajhenburške - Gradenek**, iz leta **1563** pa nagrobnik viteza **Franca Gradeneka**, ki je izklesan v njegovi naravni velikosti. Omembe vreden je tudi veliki oltar iz črnega marmorja iz druge polovice 17. stoletja. Lesena prižnica nosi kipe štirih evangelistov, v kapelici **sv. Ksaverija** pa je leta 2006 obnovljen baročni oltar iz leta 1740.

Sredi naselja je gotska podružnična cerkev **sv. Sebastijana (Boštjana)**. Sprva so mislili, da je bila zgrajena leta 1532, vendar so ob prenovi leta 1996 odkrili dokaze o začetku gradnje okoli leta 1200. Trije črnozlasti leseni oltarji sodijo v sredo in v drugo polovico 17. stoletja. Zanimiva je razčlenjena arhitektura zvonika. Ogleda vredni so tudi kipi sv. Sebastijana, sv. Barbare, sv. Roka, sv. Leopolda in sv. Florijana.

Na razgledni legi nad starim jedrom kraja, je prav tako srednjeveška podružnična cerkev **sv. Mohorja** z vrsto oltarjev iz 17. in 18. stoletja. Gotskemu jedru iz leta 1477 so pozneje prizidali kapelo **sv. Notburge** z baročnimi poslikavami motivov iz njenega življenja.⁴⁰

~ Cerkev sv. Petra

40 | Krajevni leksikon Slovenije III, Ljubljana 1976, str. 127.

Dva brata in Turn

Seveda pa ob potepanju po Brestanici ne moremo mimo spodnjega gradu oziroma graščine **Turn**, ki je tik ob mostu oziroma železniški progi in ga danes imenujejo tudi **Flisov grad**. Zgodovinski viri o nastanku gradu še niso dovolj raziskani, naziv Flisov grad pa izvira od nekdanjega lastnika. Po pripovedki naj bi nastal zaradi dveh sovražnih bratov. Tako hudo sta se sprla, da se je eden od njiju preselil v dolino in si tu postavil novo grajsko stavbo. S tem sovražnosti med njima še ni bilo konec. O njuni nesrečni usodi pričata dve verziji

legende. V prvi naj bi leta 1434 iz obeh gradov hkrati ustrelila drug drugega in umrla. Kljub legendi je tak konec med njima manj verjeten, saj takrat ni bilo tako preciznega orožja. V 19. stoletju pa je Anton Hribar v pesniški obliki predstavil legendo, ki se zaključi s pravno večerjo. Le-ta se sprevrže v obračun. Ko eden brat v čašo drugega natoči strup in ga le-ta začuti, vzame bodalo in pokonča brata. Njuni lobanji sta še v prvi polovici 20. stoletja bili v cerkvi sv. Petra in Pavla v Brestanici. Po pripovedovanju so ju obračali drugo proti drugi, da bi se brata vsaj po smrti spravila, a sta se vedno obrnili stran.⁴¹

Nedvomno je bila lastnica graščine salzburška nadškofija, z njo pa so upravljali gospodje Rajhenburški. Današnja podoba je iz 17. stoletja.

V Brestanici so vzorno poskrbeli, da ne bi pozabili na čas 2. svetovne vojne, ki je Slovincem prinesel veliko gorja. Tu je spomenik pod gradom, ki je posvečen izgnanstvu, na nekdanjem grajskem gospodarskem poslopju je spominska plošča, v skalo grajskega vznožja je vžidana spominska plošča pregnanim in zavednim slovenskim duhovnikom.

~ Turn

⁴¹ | Curk, Jože. Brestanica, Gradbeno-zgodovinski oris. V: Brestanica, zbornik člankov in razprav, Brestanica 1982, str. 113.

Brestanica, Rajhenburg

Elektrika in papir

Del Brestaniške vedute je tudi **Termoelektrarna Brestanica**. Njeni začetki segajo v leto 1939, ko so jo načrtovali zaradi velikih zalog rjavega premoga v bližnjem Senovem. S proizvodnjo elektrike so začeli leta 1943. Po vojni je doživela obnove in danes je sodobna elektrarna, ki za pogon uporablja zemeljski plin in lahko kurilno olje ali pa oboje. Je predvsem dragocena in zanesljiva rezerva v kriznih obdobjih pomanjkanja električne energije. Ukvarja se tudi s proizvodnjo pare in tople vode.⁴²

Še eno podjetje je v kraju, ki je vezano na tradicionalno proizvodnjo papirja in papirnih izdelkov v Posavju. To je **Tespack**, katerega začetki segajo v 60. leto 20. stoletja. Današnja družba je bila takrat enota papirnice Videm Krško, na novi lokaciji v Brestanici pa so začeli delovati leta 1980. Tespack je danes del skupnice Duropack AG s sedežem na Dunaju. Letno proizvedejo 60 milijonov kvadratnih metrov valovitega kartona.⁴³

V **Armeškem** je cerkev **sv. Križa**, ki izhaja iz srednjega veka, vendar je na zunaj povsem barokizirana. Krasi jo baročni zvonik in v glavnem oltarju kompozicija Križanja.

~ Brezskrbni trenutki v bazenu

Na **Gorici pri Raztezu** je srednjeveška cerkev **sv. Duha**, ki je tudi barokizirana. V **Gorenjem Leskovcu** je cerkev **sv. Antona**, tudi baročna. V kapeli **sv. Ane** je neogotski oltar z baročnimi plastikami. V **Stranju** je cerkev **sv. Ahaca**, dokončana leta 1997, na Cirju pa je mnogo starejša cerkev **Vseh svetnikov** iz leta 1400. Na **Rožnem** je pokopališka cerkev **sv. Kancijana**.

42 | www.hse.si/teb

43 | www.tespack.si/si/vsebina.php?sklop=zgodovina, www.tespack.si/si/vsebina.php?sklop=proizvodnja

Senovo

V slikovit kraj pod mogočnim Bohorjem lahko pridemo iz Brestanice ali pa iz Pod-srede. Marsikdo ne bi vedel zanj, če ne bi bilo tukaj premogovnika rjavega premoga, ki so ga odprli že pred več kot 200 leti, sedaj pa je v postopku zapiranja. Arheološke najdbe govorijo o prastarih naselitvah Rimljanov. Žal sta povsem izginila srednjeveška gradova **Tvarog** in **Šperenberg, Reichtenstein** na Reštanju pa nam je zapustil skromne sledi.

Sedanja **Vas** na vznožju vzpetine **Armes** je staro Senovo. Kraj se je začel hitreje širiti in razvijati šele po 1. svetovni vojni, ko so začeli izkoriščati premog na veliko. Še leta 1900 je kraj štel komaj 300 prebivalcev.⁴⁴ Na Senovem je premog prvič omenjen leta 1796, odkril ga je kovač **Grabnar**. Po nekaterih virih je do leta 1832 s tem premogom žgal opeko eden od grofov **Attems** v brežiški opekarni. Življenje se je na Senovem začelo hitreje razvijati od leta 1904, ko je začela Trboveljska premogokopna družba z načrtnim izkopavanjem in prodajo premoga. Do leta 1928 so delali na površinskem

~ *Kocka rudarjenja, delo akademskega kiparja Toneta Demšarja*

44 | *Krajevni leksikon Slovenije III, Ljubljana 1976, str. 160.*

kopu s parnimi bagri, jamsko delo je bilo omejeno le na eno polje. Šele pozneje so zgradili rov Ravne ter namesto žičnice zgradili ozkotirno železnico do separacije.⁴⁵

Premogovno področje je zajemalo kraje Šedem, Reštanj, Mrčna sela, Srobotna dolina, Veliki Kamen in Senovo. V prvih desetletjih 19. stoletja so delali le na površinskem kopu. Glavni kop je bil »Filipi« in malo nižje pod njim »Luizin rov«.

Z rudarjenjem so nastale v kraju tudi stanovanjske kolonije, in sicer Stara kolonija 1923 za delavce, Uradniška kolonija 1925 za uradnike in Nova kolonija po letu 1945. V njej je ohranjena in še v uporabi skupna krušna peč s štirimi kurišči, v uradniški koloniji pa z enim kuriščem.

~ Svetilka rudarske sreče, delo arhitekta Mitje de Glerie

45 | Halambek, Željko. Seher, Anton. Petrovič, Anton. Tehnična dediščina, železnica premogovnika Senovo, Senovo 2006, str. 3.

~ Ponazoritev rudarskega rova v šoli

Zbirka fosilov in mineralov

~ Fosil ribe

Leta 1929 je kraj dobil novo šolsko stavbo. Tudi število otrok je naraščalo s številom prebivalcev oziroma številom zaposlenih v premogovniku.

V kraju je veliko pomnikov rudarjanja: sodobna skulptura Kocka rudarjenja je delo ljubljanskega akademskega kiparja **Toneta Demšarja**, Svetilka rudarske sreče je izdelana po zamisli arhitekta **Mitje de Glerie**, pred osnovno šolo je obnovljena vlakovna kompozicija, v šoli je urejen premogovniški rov. Skoraj neznana, a precej pomembna in bogata je geološka zbirka kamnin, fosilov in mineralov, ki je v šoli lepo razstavljena in primerna za ogled.

V kraju stoji osrednji **spomenik borcem in žrtvam fašizma** in manjši pred rudniško delavnico. Na nekdanjem občinskem poslopju je vzdignjena plošča v spomin na napad XIV. divizije.

V Senovem je zanimiva župnijska cerkev **Kristusa iz groba vstalega**. Župnija je v Senovem mlada, saj deluje šele od leta 1964. Ker so imeli prej majhno cerkev sv. Ja-

~ Polži iz zbirke fosilov in mineralov

neza Krstnika, so se odločili za novogradnjo. Zaupal jo je mlademu arhitektu **Janezu Fuerstu** iz Ljubljane. Načrte je v sodelovanju z župnikom **Janezom Nanutom** prilagodil duhu rudarskega kraja, zato ima zvonik podobo rudarskega jaška Zaklo. Slike v cerkvi so delo ljubljanskega akademskega slikarja **Leona Koporca**.

~ Cerkevni stolp v obliki rudarskega jaška Zaklo

Bohor šumi

Iz Senovega vodi cesta na Bohor, ki pa ga seveda lahko osvojite tudi tako, da vzamete pot pod noge. **Koča na Bohorju** je na nadmorski višini 898 m, še naprej od nje pa vas vodi cesta in potem gozdna pot do **partizanske bolnišnice** na Travnem lazcu. Služila je borcem Kozjanskega odreda, v njej pa so se zdravili tudi borci XIV. divizije in težko ranjeni ameriški pilot in njegov telegrafist. Aprila leta 1944 je bila izdana in Nemci so jo uničili. Leta 1967 so jo obnovili, danes je ponovno povsem obnovljena.⁴⁶

~ Na Bohorju so kar štirje slikoviti slapovi:
Pod Bojančo, Bojavnik (na sliki), Ubijavnik in
Orgle nad Peklom.

~ Planinski dom na Bohorju

⁴⁶ | Turistični vodnik po Krški občini, 2003, str. 64.

Na Bohorju je pod **Zajselami partizanska tehnika** France Prešeren. Tehniko so postavili leta 1944, pod njo je padal slap Pekel, ki je s hrupom preglasil ropot strojev. Ker je bila izdana, so jo Nemci 26. februarja 1945 požgali. Po vojni so jo v celoti obnovili. Na Bohorju je več pomnikov NOB, saj je bil Bohor eden od zibelk slovenskega partizanstva.

~ Notranjost bolnišnice

~ Partizanska bolnišnica na Trnovem Lazu

~ Koprivnica s cerkvijo Marije Vnebovzete

Če nadaljujemo pot po cesti iz Senovega proti Podsredi, pridemo skozi kraje **Mali** in **Veliki Kamen** do **Koprivnice**, kjer se konča meja krške občine. O nastanku imena kraja kroži med ljudmi zgodba, ki pravi, da je v davnih časih neka deklica sredi vasi pasla kravjo čredo. Med igro je sredi kopriv našla svetinjico z Marijino podobo. Med širjenjem zgodbe se je z ustnim izročilom uveljavilo po koprivah ali koprivcah krajevno ime. Na kraju omenjene najdbe naj bi stala že prej predhodnica današnje cerkve **Marije Vnebovzete**, ki je leta 1780 postala župnijska. V njej

je lep baročni oltar. Ima še tri podružnične cerkve: **sv. Martina** na Velikem Kamnu, **sv. Jošta** na Joštu in kapelico **Marije Lurške** v Koprivnici. Kapelico je sredi kraja, tik pod župno cerkvijo dal leta 1885 postaviti domačin Blaž Sikošek v zahvalo za srečno vrnitev iz bitke pri Novari. Leta 1974 jo je povsem obnovila njegova nečakinja Margareta Hess, ki je tudi napisala knjižico o nastanku kapele.⁴⁷

Če v Koprivnici zavijemo proti **Kostanjevku**, bomo na vrhu vasi med vinogradi uzrli cerkev **sv. Vida**, ki je v jedru morda še srednjeveška.

~ Kapela Marije Lurške

⁴⁷ | Hess, Margareta. *Kako je nastala kapelica v Koprivnici (brošura brez letnice in kraja izida).*

Besedilo
Lektoriranje
Oblikovanje
Fotografija
Založnik
Prvi natis
Drugi natis
Tretji natis
Četrti natis
Peti natis
Tisk

Drago Medved
Uniglobal d.o.o.
Marinšek & Marinšek, Velenje
Peter Marinšek, Boštjan Colarič
Občina Krško
6000 izvodov
4000 izvodov
1000 izvodov
3000 izvodov

Eurograf, Velenje 2006, 2007, 2009, 2011
Grafika Gracer, Celje 2014

I FEEL
SLOVENIA

Turistično informacijski center Krško
Cesta krških žrtev 46, 8270 Krško
T: +386 7 490 22 20
tic.krsko@cptkrsko.si
www.visitkrsko.com

